

УДК 504:365:33

Ходан М.М.,
*народний архітектор України, професор,
зав. кафедри «Містобудування»
Івано-Франківського університету права
імені Короля Данила Галицького,
м. Івано-Франківськ, Україна*

УРБАНІЗАЦІЯ ЯК ВИЯВ МІСТОБУДІВНОЇ КУЛЬТУРИ

Анотація: Стаття висвітлює проблеми особливості планування та проектування в умовах сучасної урбаністики. Міста в Україні розвиваються в умовах становлення демократії, самоврядування, започаткованої децентралізації, територіального управління.

Ключові слова: просторовий розвиток міст, урбаністичне планування, процеси урбанізації, сучасна урбаністика, культурний ландшафт, міське розселення, міський простір, містобудівна культура.

Постановка проблеми. В урбаністиці (містобудуванні) України формуються нові обставини і правила, що відповідають новим умовам. Розвиток урбанізації, особливості формування міського простору, взаємна залежність загальнокультурних і урбанізаційних процесів та необхідність врегулювання їх в інтересах суспільства, потреба збереження гармонії природного довкілля і поєднання її з потребами урбанізації зумовили подальший розвиток концепції цілеспрямованого формування культурного ландшафту.

Аналіз останніх досліджень. Починаючи з 1980 року, у розвинених країнах істотно змінилися передумови містобудівного планування і проектування, велика увага приділяється науково-технічному, науково-освітньому та архітектурно-ландшафтному чинникам. За радянських часів, незважаючи на ідеологічні та економічні обмеження, містобудування в Україні в ХХ ст. розвивалося в руслі загальносвітових містобудівних процесів, перш за все завдяки працям М.Дьоміна, Ю.Білоконя, А.Рудницького, Г.Лаврика, М.Габреля, Г.Фільварова та ін.. Україна увійшла у ХХІ століття незалежною державою.

Нині в Україні, що увійшла у XXI століття незалежною державою, міста розвиваються в умовах демократії та самоврядування. Органи територіального управління запроваджують нові методи діяльності у нових умовах. Почалося творення нової законодавчої бази щодо освоєння, розпланування та забудови території. У 1999-2001 рр. прийняті Закони України «Про архітектурну діяльність», «Про планування і забудову територій», «Про охорону культурної спадщини», «Земельний кодекс України», які стали основою формування теоретичної бази сучасного містобудування держави.

Формулювання цілей статті. На основі аналізу вітчизняного досвіду містобудування та актуальних тенденцій – пошук ефективних засобів використання передумов удосконалення містобудування та підвищення його соціально-економічного значення для поліпшення життєдіяльності населення.

Основна частина. Проблеми взаємних впливів просторового розвитку міст, їхнього краєвиду та образу як відбиття і матеріальне втілення загальнокультурних тенденцій є актуальними і сьогодні. Протягом XX століття процеси урбанізації у Європі стали масовими та охоплюють великі території, їхні темпи зростають. Це сприяло розповсюдженню міського способу життя. Просторові форми, характерні для міського способу життя, починають переважати в освоєному людиною середовищі. На новому етапі розвитку країни складаються передумови удосконалення містобудування та підвищення його соціально-економічного значення для поліпшення життєдіяльності населення. Саме на пошук ефективних засобів використання цих передумов повинна бути спрямована сучасна містобудівна політика.

Сьогодні поняття урбаністики стосується безпосередньо умов нашого життя, творячи простір для проживання, праці і відпочинку. Урбаністика має узгоджувати територіальні та просторові потреби відповідно до вимог суспільного прогресу, соціального та економічного розвитку з принципами охорони довкілля, необхідними для подальшого існування людства.

Сучасна урбаністика також розглядається як територіальна політика. Це – загальнодержавна політика, що має на меті сталий розвиток поселень і

ефективне господарювання зі збереженням природного довкілля. Це водночас й місцева політика, обмежена регіональними чи місцевими адміністративними межами відповідно до існуючого адміністративного поділу території. Прикладом можуть бути розвинені країни Західної Європи (Бельгія, Великобританія, Нідерланди, Данія, Німеччина, Франція, Швеція), в яких сучасна урбаністика є результатом взаємоузгодження наукової думки і політичної волі суспільства, реалізованої у практичних діях.

Процеси урбанізації відбуваються під впливом технологічного процесу і обумовленої сьогодні вже постіндустріальної цивілізації. У ринковій економіці сформувалися механізми взаємного генерування попиту і виробництва, що має задовольнити цей попит. Глобалізація економіки, а разом і масової культури, спричинили поширення і взаємне проникнення подібних просторових форм у освоєнні території – великі міста стають схожими у різних країнах. Тут ринкова лібералізація і послаблення цілеспрямованого регулювання значною мірою є причиною просторового хаосу. Отже, необхідний культурологічний підхід до вивчення міста.

Прискорення темпу змін і перетворень у всіх сферах життя впливає на культуру (цивілізацію) і урбанізацію (містобудування), ці сфери під час історичного розвитку перебувають у динамічній єдності. Процес урбанізації сприяє економічному і культурному розвитку країни, урбанізація при цьому означає процес підвищення ролі міст у розвитку суспільства, який охоплює зміни у розселенні населення.

Урбанізація активно сприяє виокремленню з загальної сфери культури її складової, сформованої у міському просторі – міської культури. Обидві ці сфери історично видозмінюються і впливають одна на одну з різним ступенем активності залежного від часу і місця.

Сучасна культура являє собою комплекс характерних матеріальних, духовних, інтелектуальних і емоційних рис суспільства, включає в себе різні мистецтва і спосіб життя, основні правила людського буття, системи цінностей, традицій, вірувань. У вужчому аспекті поняття культури стосується духовного

життя суспільства, що охоплює систему виховання, освіти, духовної, насамперед мистецької, творчості.

У науковий обіг порівняно недавно увійшло поняття «містобудівної (урбаністичної) культури», що синтезує створені суспільством матеріальні і духовні цінності у формуванні поселень людей, тобто міст і сіл. Містобудівна культура об'єднує сукупність знань та ідей, а також спрямованість творчої діяльності у цій галузі. Містобудівна культура є матеріальним виразом існуючих в конкретний історичний період ідеалів суспільної практики створення просторового середовища для життєдіяльності людини.

Урбанізація загалом творить культурний ландшафт, тобто відбувається перетворення природного довкілля у простір, організований згідно з потребами суспільства того чи іншого періоду.

Наприкінці ХХ століття у розвинутих країнах відбулися глибокі зміни у розвитку урбанізації і культури, зумовлені переходом від промислового (індустріального) суспільства до суспільства інформаційного (постіндустріального) та глобалізацією економічного розвитку. Цим процесам притаманно таке: сфера культури тісніше інтегрується з сферами економіки і техніки, масова культура займає місце ідеології, використовуючи сучасні і загальнодоступні засоби переказу інформації. Надзвичайно швидкими темпами розвиваються засоби обробки і передачі інформації, змінюються традиційні способи спілкування людей, управління економічними та суспільними процесами. Зростає загальна освіченість і мобільність населення, зникають перешкоди у поширенні культурних і цивілізаційних надбань, технічні засоби дедалі більше видозмінюють виробництво продуктів, надання послуг і повсякденне життя людей. Сучасна урбанізація покликана знайти відповідні просторові форми для цих суспільно-економічних процесів.

Пошук просторових форм повинен базуватися на загальнолюдських і загальнокультурних цінностях, збалансованості потреб розвитку і вимог збереження простору конкретного місця, поселення, регіону, країни чи навіть континенту. Необхідно опрацювати і втілити в життя культуру освоєння

простору, культуру господарювання у просторі людської діяльності за нових обставин. Проблемою сьогодення є знаходження відповідних взаємин між сферою культури і суспільними структурами, економічним розвитком і природним довкіллям. У стосунках з суспільством наголошують на проблемах індивідуалізму, дезінтеграції та культурного релятивізму, у економічному сенсі культура комерціалізується і стає специфічним товаром, у відносинах з природним довкіллям тривають пошуки методів і форм інтеграції. Всі ці відносини конкретизуються у діяльності законодавчих і адміністративних органів, які мають відстоювати інтереси громад.

У XXI столітті урбанізаційні процеси і далі зростатимуть, їхня глобалізація сьогодні стала очевидною. Нині у глобальному процесі урбанізація набула найбільшого поширення, а зразком для наслідування вважається містобудівна культура англосаксонських країн. Отже, до нас прийшла урбанізація західного зразку, тому що загальний цивілізаційний процес рухається з Заходу, і поширеною є думка, що західне і сучасне – добре, а вітчизняне і колишнє – це погано.

Починаючи з 1960-х років у США і Західній Європі спостерігається просторове явище формування «нового села». Середній клас, що розчарувався у багатоповерховій міській забудові, поступово почав селитись за межами середмістя. Це призвело до появи комплексів розпорошеної житлової забудови, відірваної від існуючих міст. Їх оточення було не урбанізованим, хоча самі ці комплекси не були і не є сільськими поселеннями.

До основних передумов формування таких комплексів можна віднести: розвинуту мережу автошляхів і швидкісних залізниць, існування периферійних міських центрів (торгових комплексів) біля автострад чи малих міст, природну і кліматичну привабливість простору. В містах України формування мережі периферійних торгових центрів почалося в кінці XX-на початку XXI століть і знаходиться на початковій фазі розвитку. Наприклад, у Івано-Франківську функціонують два оптових гіпермаркети: «МЕТРО» та «Епіцентр». Поширено розрекламована в людській свідомості в XX ст. «американська мрія» – як

бажання простору і свободи – перетворюється у намагання здобути власний будинок у передмісті. Мешканці передмість щоразу більше витрачають часу на поїздки, створюють транспортні корки, сплачують високі податки та отримують забруднене довкілля.

Інша ситуація спостерігається в Україні, де більша частина населення успадкувала аграрну «ментальність», яка втілилась протягом 1960-1980-х років у субкультуру приміських дач, що давала змогу свіжоспеченим міщанам втекти з «урбанізованої дійсності в сільський рай». Однак сьогодні, коли перші власники дач поступово вимирають, їхні нащадки цією діяльністю не цікавляться, а сама ця субкультура поступово стає історією.

Тут можна зауважити, що в Україні спостерігається і протилежна ситуація, тобто «сільські території» опиняються всередині міських. Наприклад, на території Києва існують великі райони приватної житлової забудови, які з'явилися стихійно. Проблема в тому, що ці райони сьогодні заважають вирішувати актуальні проблеми містобудівного розвитку столиці України, наприклад, будівництво нових мостових переходів через Дніпро і удосконалення транспортної системи міста.

Протягом століть міста мали провідне значення у розвитку культури і прогресі цивілізації, оскільки в них, опираючись на спадщину минулого, кожне наступне покоління творило свої засоби культури, пристосовуючи частину старих елементів до нових потреб і поєднуючи нове зі старим у спільному культурному доробку.

Тривалість та постійність перестали бути загально визнаними цінностями на тлі швидких цивілізаційних змін, давнину почали постійно порівнювати з постійно оновлюваною сучасністю, і це значною мірою позбавило давнину емоційної привабливості. Ставлення до минулого і майбутнього означає збереження і творення цінностей культури в усіх її сферах, натомість зосередження уваги тільки на сьогоденні вносить розбіжність між цивілізацією і культурою.

Міжнародна спільнота, стурбована величезними втратами культурної

спадщини в Другій світовій війні, під патронатом ЮНЕСКО створила спеціалізовані міжнародні організації з охорони культурної спадщини ІКОМОС та ІКРОМ, в яких опрацьовано цілу низку документів щодо охорони пам'яток та історичних місць. Серед них загальне визнання здобули «Венеціанська Хартія» 1964 р., «Конвенція про охорону світової культурної і природної спадщини» 1972 р., «Вашингтонська Хартія охорони історичних міст» 1987 р.

У європейському містобудуванні другої половини ХХ ст. охорона культурної спадщини вважається одним з пріоритетних завдань. У цьому вбачається не тільки культурний, але й економічний сенс, адже збережені пам'ятки культури і містобудування приваблюють туристів.

Зразки культурної спадщини, незалежно від неповторної особистості кожної людини, впливають на її формування, мають визначені пропорції психічного і духовного і певним чином спрямовують загальну діяльність суспільства. Місто було і є простором формування зразків культури, які на початку ХХІ століття наповнюються новим змістом і новими цінностями.

Водночас не можна забувати, що зрозуміти ці зразки культури, тобто архітектуру і простір міста, можна тільки розуміючи мову їх формування. Отже, розуміння урбанізованого простору суспільством є проблемою культури.

Сучасний стан урбанізації України, що склався у ХХ ст., був обумовлений здійснюваною в умовах адміністративно-керованої (неринкової) суспільно-економічної системи прискореною індустріалізацією, наслідком чого стало постійне зростання частки міського населення.

Вирішальне значення для подальшого розвитку урбаністики мало впровадження засад ринкового господарювання з правилами попиту і пропозиції на ті чи інші ресурси, з вимогами врахування прав власників. З'являється велика кількість приватних інвесторів із певними потребами і вимогами. Така ситуація вимагає постійного удосконалення нормативно-правової бази урбаністичної діяльності, чіткого дотримання законодавства.

Культурне середовище є чутливим інформатором рівня цивілізації і втілення в матеріальних формах просторової організації життя суспільства. Це

середовище є динамічним відображенням історії суспільно-економічних змін, які впливають на утворення просторових форм життя людини.

Культурний краєвид, ландшафт, виднокрай є частиною загального культурного середовища людини, і його потрібно формувати як результат цілеспрямованої діяльності суспільства, обумовленої традиціями народу.

Культурний краєвид, який оточує людину повсякденно, безпосередньо впливає на її психічний стан, створює почуття безпеки чи загрози, почуття ладу та гармонії або хаосу. Зниження культурного рівня суспільства проявляється у відсутності краси поселень, їх бридкому і занедбаному вигляді, а безлад у довкіллі свідчить про невміле господарювання, оскільки просторовий лад, естетична чутливість і рівень культури взаємно обумовлені.

Охорона і цілеспрямоване формування ландшафту, краєвиду країни чи міста стали одним з основних принципів урбаністики у США і західноєвропейських країнах. Демократичні країни почали цілеспрямовано охороняти природне довкілля в умовах розвитку урбанізації, дбати про його якість та красу.

Протилежних поглядів на формування культурного краєвиду дотримувалися у колишньому Радянському Союзі, а також і в Україні. У цій тоталітарній державі існувало переконання про можливість довільного перетворення природного довкілля технічними засобами з метою прискорення економічного розвитку. Десятиліттями пізніше виявилось, що наслідком цього стала деградація величезних територій, непередбачувані зміни клімату, втрата багатьох об'єктів культурної спадщини. Сотні тисяч гектарів родючих українських чорноземів були затоплені, десятки тисяч людей були переселені на нові місця (як приклад – Бурштин), порушена рівновага природних екосистем. Інакше кажучи, відбулася широкомаштабна деградація культурного краєвиду у масштабі країни, яка негативно вплинула і на економіку, перш за все на сільське господарство.

Потреба збереження гармонії природного довкілля і поєднання її з потребами урбанізації зумовили виникнення і розвиток концепції

цілеспрямованого формування культурного ландшафту (краєвиду). На конференції ООН у Стокгольмі у 1972 р. було звернено увагу світової спільноти на потребу взаємного узгодження проблем охорони навколишнього середовища з процесами розвитку, а в 1987 році було визначено зміст і принципи сталого розвитку. Йдеться про тривалий розвиток, який задовольнить потреби сучасної людини без шкоди для потреб майбутніх поколінь.

На початку XXI ст. концепція сталого розвитку, опрацювання теоретичних положень якої і здійснення практичних заходів здійснюється під патронатом ООН, стала складовою глобального напрямку розвитку людської цивілізації. В 1992 році відбулася конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро, де були визначені 27 принципів сталого розвитку, а також було схвалено всіма учасниками програмний документ «Порядок денний XXI», в якому містяться рекомендації для керівників усіх країн світу щодо розробки стратегічних програм сталого розвитку. У 1994 р. проведено Європейську конференцію, на якій прийнято «Хартію європейських міст (Хартія з Аальборгу)». У 1988 р. в Європейській раді урбаністів опрацьовано «Нову Афінську хартію», в якій викладено рекомендації щодо нових принципів розпланування міст. У високорозвинених країнах проблеми сталого розвитку розглядають в комплексі соціально-економічних та урбанізаційних процесів.

В Україні ж процеси загальної деградації простору внаслідок «соціалістичної урбанізації» у другій половині XX ст. загострилися, і постійна нестабільність ситуації поки що не дає змоги реалізувати концепцію сталого розвитку у потрібному обсязі.

Сучасний стан урбанізованого культурного краєвиду в Україні сформувався під тиском потреб суспільства. Суспільно-економічні умови другої половини XX ст. створили неписане правило, що начебто в урбаністиці немає умов для охорони довкілля і творення естетичних цінностей, головним є забезпечення кількісних показників забудови. Тиск суспільних потреб був і залишився вигідним прикриттям всіх дій, які спричиняють деградацію навколишнього середовища.

Проблема сталого розвитку поселень в Україні сьогодні обмежується стадією теоретичних дискусій та окремих спроб урбаністичного проектування, але без дотримання законодавства та певних економічних ресурсів втілити в життя цю концепцію неможливо.

На початку XXI ст. основним напрямком подальшого розвитку урбанізації у розвинутих країнах почали вважати сталий розвиток, засадам якого потрібно підпорядковувати всі сфери життєдіяльності. Простір міста повинен зберігати культурну ідентичність і забезпечувати соціальну різноманітність разом з концентрацією високоякісних функцій, а також забезпечувати збалансованість з природою (завдяки інтегрованій системі озеленення), мінімалізацію площі забудови, мінімальне споживання енергії та переобладнання відходів.

Під патронатом Європейського Союзу опрацьовано програму розвитку «екологічних» міст у декількох країнах, які повинні стати зразками для інших (Бад Ішль у Австрії, Дьєр в Угорщині, Тампере у Фінляндії, Умбертіде в Італії, Трнава у Словаччині, Барселона в Іспанії). До розробки і виконання даної програми залучено 30 учасників-партнерів з 9 європейських країн. Генеральним координатором програми визначено Економічний університет у Відні. Розпочато здійснення загальноєвропейської урбаністичної програми, яка продемонструє нові суспільно-політичні та архітектурно-технологічні можливості функціонального і естетичного збагачення та покращення культурного краєвиду, міського середовища і природного довкілля.

Сучасні тенденції і принципи планування та проектування міст сформульовано у «Новій Афінійській хартії», яку прийнято у 1998 році Європейською радою урбаністів. В данному документі виділено найважливіші проблеми сучасної урбаністики і підкреслено значення планування у їхньому вирішенні. Рекомендації викладено у формі десяти основних принципів:

1. *Місто для всіх.* Планування міста потрібно узгоджувати з вимогами мешканців міста. Під час планування і розвитку міста мають бути задоволені потреби місцевої громади.

2. *Дієва співпраця.* Планування міст повинно бути якомога ближче до

населення. Залучати мешканців до активної співучасті у планувальних рішеннях, надаючи перевагу соціально-культурним закладам, які сприяють контакту і взаєморозумінню між людьми.

3. *Контакти між людьми.* Ієрархія планування має збігатися з просторовими, суспільними і адміністративними структурами. Необхідно відтворити громадські простори так, щоб можна було розвинути почуття спільності громад у самодіяльних заходах. Потрібно спрямовувати зусилля на утримання і розвиток відкритих територій, парків і відпочинкових місць у містах.

4. *Збереження місцевої специфіки.* Урбаністичне планування має забезпечувати охорону ідентичності і традиційних елементів міського середовища: історичних будинків, озелених і відкритих територій. З цих елементів потрібно формувати мережі з принципами урбаністичного проектування. Проектні рішення потрібно обговорювати з екологами, архітекторами, землевпорядниками, спеціалістами інженерної інфраструктури, художниками та іншими спеціалістами.

5. *Використання нових технологій.* Урбаністичне планування повинно базуватися на використанні передових інформаційних методів і технологій, для користі міського населення.

6. *Проблеми міського середовища.* Урбаністичне планування повинно сприяти: управлінню територією як цінним ресурсом і відновленню деградованих територій, економії енергії і застосуванню чистих технологій, уникненню і обмеженню відходів та їх переробленню, обмеженню забруднень, гнучкості у прийнятті рішень для користі місцевої громади.

7. *Соціально-економічні проблеми.* Урбаністичне планування повинно підтримувати ініціативи, які створюють нові місця праці і підвищують професійний рівень мешканців. З безробіттям і бідністю потрібно боротися інтегральним розумінням урбаністичного планування, яке об'єднує суспільні екологічні та економічні проблеми.

8. *Переміщення і доступність.* Урбаністи повинні намагатися зменшити

потребу у переміщеннях за допомогою певного розміщення різних функцій і створення багатофункційних територій, а також зручного взаємного поєднання різних видів транспорту.

9. *Різноманітність вибору.* Для мешканців міст потрібно забезпечити широкий вибір типів житла. Будинки необхідно проектувати з дотриманням вимог інсоляції та економії енергії. Використовувати нові будівельні матеріали з метою зменшення їх вартості, для забезпечення дешевим житлом малозабезпечених груп населення. Урбаністичне планування повинно забезпечувати мешканцям задовільний вибір місць проживання, праці, відпочинку та переміщення з перспективою покращення якості життя.

10. *Здоров'я і безпека.* Планування має враховувати можливість дій, спрямованих на усунення причин соціальної напруженості та злочинності у містах. Урбаністичне планування повинно сприяти отриманню статусу «здорового міста» згідно з стандартами Всесвітньої організації охорони здоров'я.

Вищенаведені принципи Нової Афіїнської хартії 1998 р. відображають ситуацію у містах західної Європи, де існує розвинена демократія, а визначальне значення у розвитку міст належить органам територіального самоврядування.

В Україні органи самоврядування знаходяться в стадії формування, їх взаємовідносини з центральними органвми влади чітко не визначені, а фінансово-економічні можливості досить обмежені. Населення, яке проживає в містах, майже не бере участі у плануванні і розвитку міст. Спеціалісти, які займаються плануванням розвитку міст, не завжди запрошують мешканців для обговорення того чи іншого проекту, часто вважають це перешкодою в своїй роботі та пустою тратою часу.

Урбаністичне планування і проектування є органічними складовими містобудівної культури. Урбаністичне планування міста – це складання прогнозів та концепцій господарювання і економічно-соціального розвитку міста. Важливим аспектом урбанізації є просторова організація. У містах ця

ознака проявляється у збільшенні площі, щільності і поверховості забудови, удосконаленні технічної інфраструктури та зміні архітектурного образу. Виділенням у просторі міста функціональних зон можна створити найкращі умови для основних форм життєдіяльності міського населення – праці, побуту і відпочинку.

Принципи функціонального зонування загалом належать до основних засобів проектування території міста. Відповідно до будівельних норм, що діють в Україні, території міста за функціональним призначенням і характером використання розподілено на такі зони: сельбищну, виробничу, ландшафтно-рекреаційну. Функціональне зонування території міста здійснюється за генеральним планом, який визначає призначення міської території для потреб житла, виробництва, відпочинку, розташування основних громадських комплексів, трасування вуличної і транспортної мережі, заходи з охорони навколишнього середовища та ефективного використання міських земель.

Для забудови житлових мікрорайонів потрібно вибирати території, які є сприятливими за природними умовами для розміщення житлової забудови відповідно до умов рельєфу, складу ґрунтів, інсоляції, ландшафту та ін. Необхідно дотримуватися пішохідної доступності до закладів повсякденного обслуговування і зупинок громадського транспорту. На території мікрорайону сквери і парки доцільно розміщувати з врахуванням існуючого озеленення території та наявності водойм.

Житловий район складається з декількох житлових кварталів, для них проводиться окреме функціональне зонування території. Територія кварталу приймається в межах червоних ліній, які умовно (в проектних матеріалах) відмежовують квартал від прилягаючих вулиць. Виділяються такі зони: житлова (житлові будинки, проїзди, тротуари, господарські майданчики, озеленені ділянки), ділянки шкіл, ділянки дитячих дошкільних установ, закладів і підприємств обслуговування, спортивних споруд, зелених насаджень загального користування, окремо розташованих гаражів.

Пішохідні алеї та бульвари проектуються за напрямками основних

пішохідних потоків до громадських будинків, зупинок транспорту, місць відпочинку, шкіл, а також вздовж вулиць з інтенсивним пішохідним рухом.

Організація транспортного руху у сучасному місті визначається соціальними вимогами: забезпеченням вільного пересування населення до місць праці, об'єктів обслуговування, відпочинку та ін. Організація транспортного руху у місті вимагає взаємного погодження соціальних, містобудівних та інженерних структур.

Принциповою основою організації транспортного і пішохідного руху на території житлового району є чіткий розподіл функцій кожного виду руху та їх просторове розмежування. Магістральні вулиці призначені для руху громадського транспорту, місцева вулично-дорожня мережа в межах магістральної території забезпечує під'їзд легкового, комунального, і вантажного транспорту до житлових і громадських будинків. Транспортна мережа формується за системою вулиць і доріг, яка передбачає послідовне сполучення. Під'їзди до будинків сполучаються з проїздами, проїзди сполучаються з житловими вулицями, житлові вулиці з магістральними вулицями районного значення, а ті в свою чергу сполучаються з магістралями загальноміського значення.

У складі дорожньої мережі житлового району рекомендується передбачати окрему мережу велосипедних доріжок. Мережа велосипедних доріжок трасується у напрямку місця праці (підприємств і установ), громадських центрів, зон відпочинку.

Мережа пішохідних шляхів на території житлового району забезпечує повсякденні пересування мешканців. Мережа пішохідних сполучень повинна передбачати просторове розмежування з основними напрямками транспортного руху. Перетини з магістральними вулицями проектуються у різних рівнях залежно від умов рельєфу – це підземні або надземні переходи.

На міській території розташовуються складні містобудівні утворення, до яких входять багато різноманітних будівель і споруд: житлові будинки, громадські центри, школи, дитячі дошкільні заклади, торгові центри,

транспортні споруди, малі архітектурні форми.

Житловий район і житловий квартал можна розглядати як ансамбль нового типу, тобто ансамбль-середовище. Це означає формування загальної композиції з багатьох подібних елементів (будинків) у єдності з природними умовами місцевості, де споруджується житло.

Одним з основних стає формування відкритих просторів у громадській зоні житлового району і поєднання їх з системою відкритих просторів, які оточують безпосередньо житлову забудову. Просторова композиція житлових територій покликана формувати зручне і приємне для перебування середовище повсякденного життя людини.

Виробничу зону міста слід формувати при складанні генерального плану міста відповідно до концепції територіального розвитку міста, містобудівних і технологічних вимог. Необхідною умовою є розпланування виробничої території з урахуванням умов зручного розселення мешканців, дотримання санітарно-гігієнічних вимог і вимог охорони довкілля та ефективного освоєння міських територій, а також зручність приєднання до джерел енергії, водопостачання, влаштування виробничих стоків, а також організація зручних транспортних зв'язків для виробничих потреб.

Подальший розвиток урбанізації ставить перед містобудівниками та архітекторами багато проблем. Однією з найважливіших є спрямування містобудівного розвитку на якісний рівень, головним суб'єктом містобудування є людина – її життя і здоров'я.

Висновки. Містобудівний розвиток в Україні відбувається за умов ринкової економіки: економічної нестабільності, невизначеності форм власності на нерухомість, хаотичної приватизації, під впливом яких поняття міста як складної ієрархічної системи і міського простору як цілісності поступово втрачаються. Така ситуація вимагає постійного удосконалення нормативно-правової бази урбаністичної діяльності та чіткого дотримання законодавства, а також залучення фінансової підтримки Уряду України та інвесторів.

Перспективи подальшого дослідження. Актуальним і невідкладним на даному етапі є переорієнтація розвитку міст з галузевої на соціальну спрямованість з урахуванням потреб населення, інтересів міста, активності розвитку, економічних і ресурсних можливостей, екологічної ситуації та місцевих традицій.

Література

1. Посацький Б.С. Основи урбаністики. Навчальний посібник.- Львів: видавн. ун-ту "Львівська політехніка", 2001- с.17.
2. Посацький Б.С.Простір міста і міська культура. Львів: видавн. ун-ту "Львівська політехніка", 2007- с.16.
3. Ключниченко Є.Є. Соціально-економічні основи планування та забудови міст, НДП містобудування, Київ, 1999, 87с.
4. Вип.2.Охорона довкілля. Ландшафна архітектура. Київ.2002.-с.32.
5. Худяков Ю. Вперед в "светлое прошлое". Архитектура и престиж.- 2001-№3. с.14-15.
6. Город уходит в небо. Архитектура и престиж.- 2001. №1. с.7.
7. Габрель М.М. Просторова організація містобудівних систем. Київ: видавничий дім А.С.С., 2004.-с.380.
8. Білокін Ю.М. Типологія містобудівних об'єктів: навч. посібник. Укрархбудінформ,2001.-с.67.

Литература

1. Посацький Б.С. Основы урбанистики. Учебное пособие Львов: изд. ун-та " Львовская политехника ", 2001- с.17.
2. Посацький Б.С.Простир города и городская культура. Львов: изд. ун-та " Львовская политехника ", 2007-с.16.
3. Ключниченко Е.Е. Социально-экономические основы планирования и застройки городов, НИПИ градостроительства, Киев, 1999, 87с.
4. Вип.2.Охорона окружающей среды. Ландшафтный архитектура. Киев.2002.-с.32.
5. Худяков Ю. Вперед в "светлое прошлое". Архитектура и престиж.- 2001 №3. с.14-15.
6. Город уходит в небо. Архитектура и престиж.- 2001. №1. с.7.
7. Габрель М.М. Пространственная организация градостроительных систем. Киев: издательский дом А.С.С., 2004.-с.380.
8. Белоконь Ю. Типология градостроительных объектов: учеб. пособие. Укрархстройинформ, 2001.-с.67.

References

1. Posatskiy B.S. Osnovy urbanistiki. Uchebnoe posobie Lvov: izd. un-ta " Lvovskaya politehnika ", 2001- s.17.

2. Posatskiy B.S. Prostir goroda i gorodskaya kultura. Lvov: izd. un-ta " Lvovskaya politehnika ", 2007-s.16.
3. Klyushnichenko E.E. Sotsialno-ekonomicheskie osnovyi planirovaniya i zastroyki gorodov, NIPI gradostroitelstva, Kiev, 1999, 87s.
4. Vip.2.Ohorona okruzhayushey sredyi. Landshaftnyiy arhitektura. Kiiiv.2002.-s.32.
5. Hudyakov Yu. Vpered v "svetloe proshloe". Arhitektura i prestizh.-2001 #3. s.14-15.
6. Gorod uhodit v nebo. Arhitektura i prestizh.- 2001. #1. s.7.
7. Gabrel M.M. Prostranstvennaya organizatsiya gradostroitelnyih sistem. Kiev: izdatelskiy dom A.S.S., 2004.-s.380.
8. Belokon Yu. Tipologiya gradostroitelnyih ob'ektov: ucheb. posobie. Ukrarhstroyinform, 2001.-s.67.

Аннотация

Ходан М.М. Урбанизация как проявление градостроительной культуры.

Статья освещает проблемы особенности планирования и проектирования в условиях современной урбанистики. Города Украины развиваются в условиях становления демократии, самоуправления, начатой децентрализации, территориального управления.

Ключевые слова: пространственное развитие городов, урбанистическое планирование, процессы урбанизации, современная урбанистика, культурный ландшафт, городское расселение, городской Урбанизация как проявление градостроительной культуры. пространство, градостроительная культура.

Abstract

Hodan MM Urbanization as a manifestation of urban planning culture. The article deals with the problem of planning and design features in a modern urbanism. Cities of Ukraine developed in terms of democracy, self-initiated decentralization and territorial administration.

Keywords: spatial development of cities, urban planning, urbanization, modern urban studies, cultural landscape, urban settlement, city Urbanization as a manifestation of urban planning culture. space, urban culture